

ДО ХРОНОЛОГІЇ ЖИТТЯ ОЛАФА ТРІГГВІСОНА У ЗВ'ЯЗКУ З ЙОГО ЗАГАДКОВИМ ПЕРЕБУВАННЯМ ПРИ ДВОРІ ВОЛОДИМИРА ВЕЛИКОГО

Від редакції: Нижче друкуємо статтю Домета Оляничина (1891-1970), яка постала у зв'язку з його працею про жінок і дітей Володимира Великого. Цю недруковану працю покійний історик писав після закінчення війни, отже і та праця і екскурс до неї, який ми тут друкуємо, не відповідають сучасному станові дослідів, бо ж від того часу наукова література значно розрослася.

Проте ми друкуємо її з різних міркувань. По-перше сама тема цікава і актуальна, оскільки у зв'язку з відзначенням тисячоліття хрищення України-Руси вона подає інший, хоч і фантастичний варіант охрищення. За 1930-1940-х рр. цей варіант наново воскресив Н. Баумгартен і праця Оляничина в першу чергу відповідь на його твердження. За ницистської Німеччини теорія про хрищення Русі з півночі (від варягів) була дуже популярна, а праця Оляничина і з цього огляду заслуговує на увагу, як виступ проти псевдонауки.

По-друге ми хочемо, щоб, хоч після сорока років, праця незаслужено забутого історика, який із сільської подільської хати вийшовши, спершу із зброєю в руках боровся за українську державність, а опісля вивівся своїм власним трудом на оригінального і глибокого дослідника України XVII-XVIII віків, а зокрема зв'язків України з Європою, побачила нарешті світло денне. Також праця Оляничина про українських студентів у 17-18 століттях в німецьких університетах зберегла своє наукове значення дотепер. Це зобов'язує нові генерації українських істориків познайомитися з працею покійного історика.

По-третє надрукована праця Оляничина писана прозорим і ясным стилем ставить вигадки норманських саг і нових псевдонауковців на своє місце і, хоч, на цю тему тим часом появились інші праці, вона має своє значення, зокрема для зацікавлених історією взаємовідносин давньої України-Руси з норманським світом. Віримо, що читачі з інтересом ознайомляться з працею Д. Оляничина про Олафа Тріггвісона (Тріггвасона).

* * *

На перший погляд, може декому здаватися, що хронологію до життя Олафа Тріггвісона можна уточнити в першій мірі на підставі його саг.¹

---

¹ Найстаріша сага про Олафа Тріггвісона ісландського монаха Одда Снорасона з монастиря Тінгейрару; він жив у другій половині XII стол., а сагу цю написав приблизно 1190-1200 рр., ніби латинською мовою, але досі відомий лише ісландський переклад з другої пол. XIII та першої пол. XIV стол. Її видав спершу П. Мунх (Християнія 1853), опісля П. Грот (там таки 1895) та Ф. Йонссон (Копенгаген 1932). Інша сага про Олафа Тріггвісона зберілася у творі ісландця Сноррі Стур-

Але хто так гадає, той, очевидно, дуже помиляється. Щоб це наше твердження не виглядало голословним, дозволю спочатку навести дати до

лясона (1178 — 23. IX. 1241) *Heimskringla* (Світокруг) написаним 1220-1232 рр. Головним її джерелом була сага Одда, яку Сноррі доповнив строфами скальд-пісень і усними переказами. Вперше твір Сноррі видав Йог. Перінгскіельд (Стокгольм 1697, т. 1-2), опісля Ф. Шенінг-С. Торлаціус (Копенгаген 1777-1783, т. 1-6), К. Рафн (Antiquites russes, там таки 1850, т. 1), К. Унгер (Христіянія 1868) та нарешті Ф. Йонссон (Копенгаген 1895-1900, т. 1-4). Він же подав винятки з неї латинською мовою в *Monumenta Germaniae Historica* (Ганновер 1892, т. 29) під заголовком: «Ex Snorronis historia regum Norseyensium dicta Heimskrinla». Крім саги Одда і Сноррі відома також т. зв. велика сага про Олафа Триггвісона, що постала в XIV стол. Це конгльомерат з різного роду оповідань про Олафа. Ця сага зберіглась у двох різних творах: у *Fornmannasayas* (Кауфманнаефн 1925) та *Flateyjarbok* (Христіянія 1860, т. 1-3). Цей твір склали священники Йон Тордссон і Магнус Торгалъссон. Також у творі *Fagskrinna* (Христіянія 1847), написаному у середині XIII стол., подибується сага про Олафа. З латинських джерел оповідає про нього «*Historia de antiquitate regum Norwagiensium*» (видав Г. Сторм у *Monumenta Historica Norvegiae*, Христіянія 1880), написана норвезьким монахом Теодріком, прибіл. 1180 р. Побіч монахів Одда й Теодрика написав сагу про Олафа латинською мовою також ісландський монах і сучасник Одда Гуннляуг Лейфссон (+ 1218), яка не збереглась ні в оригіналі, ні в перекладі. Загально про всі саги Олафа див. Е. Могк, *Norwegisch-isländische Literatur*. У *Grundriss der germanischen Philologie* вид. Г. Пауль, Страсбург 1893, т. II, відд. I. Важнішу літературу про них, побіч коментаріїв їх видавців, див. у вдячній берлінській дисертації Е. Гордон (з Корнвалліс, Оперон, США) «*Die Olafssaga Tryggvasonar des Odd Snorrason*», Берлін 1938, стор. 105-110. Там подана література різними мовами: ісландською, норвезькою, шведською, данською, англійською та німецькою. Німецькою мовою заслуговують увагу такі праці: А. Bugge, «*Entstehung und Glaubwuerdigkeit der islaendischen Saga*», *Zeitschrift für deutsches Altertum*, 1909, v. 51; А. Heusler, «*Die Anfänge der isländischen Saga*», *Abhandlungen der k. Preussischen Akademie der Wissenschaften, Philosoph.-hist. Klasse*, Berlin 1914, Nr. 9; G. Morgenstern, *Oddr, Fagskrinna und Snorre*, Leipzig 1890; M. Deutschbein, *Studien zur Sagengeschichte Englands. Teil I Die Wikingersagen, Cöthen 1906*. — В українській історичній літературі нам відома про Олафа Триггвісона одна однісінька праця, а саме А. Ляценка, «Сага про Олафа Триггвасона й літописне оповідання про Ольгу», *Україна*, Київ, 1926, кн. 4. Французькою мовою цікава стаття: S. H. Gross, «*La tradition islandaise de Saint Vladimir*», *Revue des Etudes Slaves*, Paris 1931, v. XI, cah. 3-4, p. 133-148. Пор. рецензію В. Заїкина (*Записки Чина Св. Василя Великого*, Львів 1931, т. 6, вип. 1-2, стор. 394, 396-397). Ця праця, як він каже є «цінним дослідом, бездоганним з науково методологічного погляду... С. Г. Гросс, професор Гарвардського університету в Америці, по докладним і сумлінним студіюванні скандинавських, головню ісландських саг прийшов до загального висновку, що саги ці, даючи дуже багатий матеріал до історії Русі в часі Ярослава Мудрого, навпаки, зберігають лише скупі, а при тім непевні відомості про Русь з часів Володимира. Одна з тих саг про Бйорна містить дещо перекручений відгомін вісток про боротьбу Володимира з Ярополком та про битву русинів з печенігами... Далі, кілька саг про норвезького короля Олафа Триггвасона оповідають про його життя на Русі,... опіку над ним... з боку руської княгині, жінки Володимира Аллогії, приязнь його з Володимиром і участь у хрищенні Володимира та його жінки Аллогії... Одначе Гросс вказує, що тоді, коли Володимир В. прийняв християнську віру й заводив її на Русі «Олафа на Русі зовсім не було,

життя Олафа Тріггвісона на основі стислого перекладу саги про нього Сноррі Стурлясона, а разом і Одда Сноррасона.²

Згідно з цією сагою: Норвезький король (власне віцекороль) Тріггві Олафсон (син Олафа) мав жінку Астріду, що була дочкою Еріка Бйодаскалі з Оффрігстаду. По замордуванні Тріггві синами королеви Гуннгільди Астріда змушена була втікати з уділу свого чоловіка до тата, бо не почувалася певною за своє життя. Вона втікла звідти, переодягнена в просту і дрантиву одягу, з своїм вихователем Торольфом і його малим сином Торгілем. Але по дорозі, а саме на острівці озера «Ронду» Астріда змушена була трохи зупинитися, бо там, у малій рибальчій буді, породила від Тріггві сина.³ Йому надано ім'я Олаф (ніби в честь діда). Коли їй після родів полегшало, вона подалася з своїми супровідниками далі в дорогу до свого тата з немовлятком, і замешкала в нього цілу зиму (тобто один рік). Тому що королева Гуннгільда з своїми синами переслідувала її також там, вона мусіла втікати до Гакона Старого у Швецію (приятеля

бо вже перед 987 р. вибрався він до балтійських слов'ян, де 987 р. оженився із слов'янською княжною Геірою і перебував там до 990 р.; після того поїхав до Голляндії, звідки виїхав 994 р. Правда, є дві саги, в яких говориться, начебто з Балтійської Слов'янщини (отже 990 р.) Олаф поїхав до Данії, а звідтам на Русь і потім у Грецію, де навернувся на християнство; після того привів зі собою з Візантії грецького єпископа, який охрестив Володимира. Та навіть і після цих саг виходить, що Олаф появився на Русі найраніше 991 р., та в тім часі Володимир, без сумніву, вже був хрещений. Але оповідання цих двох саг Гросс признає просто романтичною легендою... Про жінку Володимира Аллогію він каже: «Саги вихвалюють мудрість Аллогії й між іншим вкладають в уста Володимирові перед його наверненням такі слова: «В цій трудній справі (зміни віри) послухаюся погляду цариці (?) Аллогії, котра є далеко більше розумна, ніж я»... Не підлягає сумніву, що ці слова є лише відгуком оповідання літопису про хрещення Володимира, в яким м. ін. бояри кажуть Володимирові: «Якби грецька віра була зла, твоя баба Ольга напевно не прийняла б її, бо вона була мудріша від всіх людей». Мудра Аллогія це безсумнівно мудра Ольга. Тільки саги переплутали її з жінкою Володимира Рогніддю. Руська княгиня, що зацікавилася Олафом... це була, на думку Гросса, Рогнід». Такий зміст статті Гросса в передачі В. Заїкина. З деякими його висновками ми не погоджуємось, про що мова далі.

² Для свого переказу ми користуємося німецьким перекладом *Геймскрінгли* Сноррі, з одного боку дослівним Ф. Вахтера (Ляйпціг 1836, т. 2, на жаль недокінчений), а з другого — вільним Ф. Ніднера (Єна 1922, т. 1). Короткий переказ саги Одда Сноррасона подав Е. Гордон, вище навед., стор. 77-84. Дужки в тексті переказу наші.

³ Як слушно каже Е. Гордон (стор. 40), на жаль без зазначення джерела, ця утеча Астріди й народження Олафа нагадує утечу Діви Марії й народження Христа, а подекуди й Мойсея (Пор. 2 кн. Мойсея, 2,2). Це значить, що монах Одд Сноррасон і його наступники перебували під впливом біблії й євангелії під час писання своїх саг про Олафа Тріггвісона, що був першим, який увів і поширив християнство в Норвегії. Звідси їх пієтет до Олафа як предтечі Олафа Святого (+ 29. VII. 1030). Вчинки обох королів влучно порівнює Одд Сноррасон: «Це можна так пояснити, наче б раніший король Олаф підготував і поклав своєю працею підвалини християнства, а пізніший Олаф поставив на них стіни. Олаф Тріггвісон засадив посілість, а Олаф Святий украсив і збільшив її великою плодючістю».

її тата). В нього вона пробула дві зими (тобто два роки). Але також у Швеції Астріда не мала спокою від Гуннгільди, що домагалася видачі її і Олафа в короля Еріка, який на те дав навіть свою згоду.⁴ Тоді вона вирішила пробиратися з Олафом до свого брата Сігурда Еріксона (Еріковича), що вже віддавна перебував у короля Вальдімара в Гардаріку — Русі й користувався в нього великою повагою. Астріда відїхала туди від Гакона з купцями. Олафові було тоді три зими. Та під час переїзду через море, напали на шведських купців, естонські вікінги — пірати й частину їх перебили, а інших забрали в полон в тім числі також Астріду й Олафа, але так, що мама попала в одні а син у другі руки. Олафа купив селянин естонець Клерком і перепродав його Клеркові, а цей знов Реасові. В нього перебув Олаф шість зим, і було йому добре.⁵ Коли одного разу, Сігурд Еріксон прибув з військом до Естонії на полюддя, щоб збирати податки для «короля Вальдімара з Гольмгарду» (Новгороду), то на одному тамтешньому ярмаркові побачив «дуже гарного хлопчину». Коли Сігурд запитав ім'я й рід, то він відповів що зветься Олафом, та є сином Трігві Олафсона та Астріди, доньки Еріка Бйодаскаллі. І так Сігурд довідався що Олаф був його племінником. Він викупив Олафа від Реаса і взяв з собою до Гольмгарду-Новгороду. Там Олафом ревно заопікувалася королева. Вона звалася Алогія або «Аллогія». «Олаф мав дев'ять зим коли він прибув до Гардаріку, і пробув там у короля Вальдімара ще також дев'ять зим». Він користувався у короля великою пошаною, а в королеви ласкою. Олаф був у короля воеводою над військом, із яким він обороняв королівські землі і мав декілька битв. Олаф правив військом добре й воно його дуже любило. Та не зважаючи на це, він мріяв таки про Норвегію і почав приготувлятися до відїзду туди. Коли все було готове і були підібрані люди з кораблями, Олаф сів у свій корабель і відїхав з Русі в Балтицьке море (Eustra Salt-Ost-Salz) Спочатку він прибув до Борнгольму, де з його мешканцями мав битву, в якій переміг і придбав собі багато здобичі. Але там він довше затриматися не міг бо зірвалася страшна буря і його кораблі прибила на південь аж до побережжя землі вендів, де і знайшлося для них добре пристановище — гавань. Королем вендів був тоді Борислав (Burislav). Він мав три дочки: Геїру, Гуннгільду й Астріду. Там де Олаф причалив до землі вендів, там правила Геїра, з якою він узимі одружився, через що і користувався в землі вендів великою пошаною.⁶ Коли німецький цісар Оттон (Otto) мав війну в Ютляндії з дан-

⁴ Це переслідування Гуннгільдою Астріди та Олафа нагадує, як пише Е. Гордон, переслідування Іродом Богородиці і Христа (ст. 40).

⁵ Неволя Олафа нагадує неволю біблійного Йосифа (ст. 41. Пор. 1 кн. Мойсея, 39, 1).

⁶ З інших місць саги Сноррі Стурлясона виходить, що з Астрідною одружився ярлграф Сігвальд, що панував над Йомсбургом (Вінетою), а з Гуннгільдою данський король Свенд. Про дочок Борислава оповідає також Jomsvikingasaga, а саме: «Vandaliae Regi Burisleifo tres erant filiae, quarum una maxima Astrida fuit et forma et sapientia insignis, huic proxima Gunnilda, tertia Geila natu minima, quae Olao Triggonis postea nupsit». Див. Z. Wojciechowski, *Polska nad Wisłą i Odrą*. Katowice 1939, str. 134.

ським королем Гаральдом Синьозубим, то по його боці був також король Борислав з своїм зятем Олафом. Після замирення цесаря з королем Гаральдом на острові Morgö, всі воюючі сторони розійшлися, а «король Борислав подався з своїм зятем Олафом у землю вендів». У цій землі Олаф пробував три зими. Але через те, що його жінка Геїра незабаром умерла, він з того горя залишив вендську землю і подався наново в морські походи. Спочатку він напав на Фінляндію, опісля на Саксонію (північну), Флямандію, Францію й Англію. Ці походи Олафа тривали чотири роки після того, як він покинув землю вендів. Нарешті він причалив до англійських островів Scully, на яких провів довгий час і прийняв там християнство, а разом з ним, також прийняло християнство його дружина-військо. Відїжджаючи з Англії до Норвегії, Олаф взяв з собою «священника та інших учених мужів». В той час у Норвегії правив Ярл Гакон, що був дуже занепокоєний приходом Олафа.

Про нього йому оповідали, що це той Олі, який зве себе переважно гардаріком (тобто русом), є сином Трігтві й вихований королем Валдомаром.⁷ Коли Олаф прибув до Норвегії, то опанував її без великого труду, бо її мешканці були незадоволені Гаконом. На народнім зібрані в Дронтеймі, його проголосили королем. Переїжджаючи з міста до міста, він вводив ревно християнство. В одному з таких міст, а саме в Вікаві, Олаф довідався також про свою матір, Астріду, що була вже жінкою тамошнього купця Ладіна, — він викупив її одного літа в Естонії на ярмаркові, взяв з собою до Норвегії та з нею одружився. Олаф Трігтвісон загинув у морській битві під Свольдом (біля Рюгена) з данським королем Свендом і його союзниками, шведським королем Олафом і норвезьким ярлом Еріком, сином Гакона. По тій битві переможці розділили Норвегію на трое.⁸

⁷ В іншому місці саги сказано, що відколи Олаф відїхав з Гардаріку-Руси, то затримав своє ім'я лише постільки, що звав себе Олі й видавав за гардаріка-руса.

⁸ Ця сага оповідає також про а) незнаний напад Еріка Гаконсона на державу Володимира та б) сватання короля Вісавальда чи Вісавальда Зіґріди, вдови по шведському королю Ерікові. Зміст їх зовсім легендарний:

а) Коли після убивства Гакона Олаф Трігтвісон став у Норвегії королем, то його син Ерік з своїми кривними покинув її і подався в Швецію. Звідти він робив морські напади. Одного літа Ерік подався також на схід. Коли він прибув у державу короля Вальдимара, почав її пљундрувати, людей забивати і скрізь, куди б він не прийшов, палити та пустошити. Він облягав також город-укріплення Старої Ладоги, аж доки його не здобув, а здобувши — зруйнував, спалив і багато люду винищив. Потім далі посувався з Гардаріку-Русі і скрізь пљундрував. б) Заносилося на те, що Олаф Трігтвісон посватає Зіґріді, вдову по шведському королю Ерікові. Сватання розбилося, коли Зіґріді дістала від Олафа потиличника. З Зіґрідію намірився одружитися також норвезький віцекороль з Вестфольду Гаральд Гренлендер. Він прибув з великим почотом для сватання до шведського двору. Того ж самого вечора прибув з тою самою ціллю король Вісавальд (Visavald, Visivaldr) з Гардаріку-Русі. Обох королів з їхніми почотами примістили в великому, старому будинку. Всі вони напилися до нікуди. Вночі Зіґріді дала запалити будинок. Ті, що лишилися в будинку згоріли, а тих, що з нього вискакували, причіпники Зіґріді перебили. Це вона навмисне зробила так, щоб «малим королям» відпала охота до неї свататися. З того часу її почали звати Зіґрідію Старрадою, себто Гордою.

Ось в загальнім і стислім переказі все, що подає сага про Олафа Тригтвісона Сноррі Стурлясона. Для нашого питання бракують у ній ще такі цікаві оповідання, які має сага про Олафа Одда Сноррасона, а саме про віщування мами Володимира про народження Олафа, зацікавлення ним Алогією та його другу подорож з Вендів — Помор'я в Русь і звітди до Візантії. Як свого роду доповнення, ми дозволимо їх тут вести в передачі К. Мауера та Е. Гордон.

В передачі К. Мауера:⁹

Стара мама Вальдимира була віщункою й кожного разу на святі в липні віщувала у залі короля. Зараз вона провіщувала: „Я бачу, що в цей час уродиться в Норвегії королівський син із світлоносними духами опіки й щастя..., а над ним велике світло. Він буде вихований у цій землі й буде подекуди твою державу охороняти, а опісля він повернеться в свою рідну землю назад і стане могутнім та прегарним королем, але незабаром все ж таки загине. І коли він відійде з світа, то його очікує далеко більша гідність-слава, ніж би я про це могла й сказати. Й винесіть же мене зараз я не скажу вже більше нічого”.

В передачі Е. Гордон:

Король Володимир, матір якого, була віщункою, панував над Гольмгардом (Новгородом) на Русі. На свят-вечір стару матір принесли перед трон короля, а коли король її запитав, чи вона щось убачила або знала, що з його державою має спільного, вона відповіла, що вона щось чудове вбачила: „У цей час народився королівський син у Норвегії”.

(Рукопис саги з першої чверти XIV ст. додає, «що це дитя супроводять світлоносні духи опіки й щастя, а над собою воно має багато світла»). «Цей королівський син повинен бути вихований у Гольмгарді. Він не принесе державі Володимира ніякої шкоди, а спричиниться в ній до добра й буде її свого часу обороняти. Пізніше він повернеться до своєї батьківщини, де він буде, лише на короткий час, могутнім і прегарним королем».¹⁰

Але далі: «Тоді було багато вішунів у місті руським Гольмгарді. Вони провіщували, що в їх землю прибули духи опіки і щастя від одного молодого і поважного хлопчини, які так дуже світили, що освічували цілу Русь і половину неба; ніколи вони не бачили таких блискучих духів». «Королева Аллогія, Володимирова жінка, просить короля гарними словами, щоб він звелів скликати віче, щоб довідатися, хто був той, що мав таких духів опіки», як прорікали віщунки. Як під час віча виявилось, то їх мав «один хлопчина в дуже мізерній одежі». Королева вдивлялася в його очі: «Так, це він був, що мав цих духів. Щаслива взяла вона його до себе й виховала при королівському дворі».¹¹

⁹ *Die Bekehrung des Norwegischen Stammes zum Christenthum*, München 1855, Bd. 1, S. 266, Anm. 5.

¹⁰ Цит. пр., стор. 39. Автор додає, що віщування матери Володимира про народження Олафа нагадує пророчицю Анну (Лука, 2, 36-40), а велике світло над ним віфлєємську зорю.

¹¹ Там таки, стор. 41, 70-71, 78.

Про другу подорож Олафа Тріггвісона на Русь у передачі К. Мауера: Після смерти своєї жінки Геїри, Олаф подався з Вендів — Помор'я ще раз до двору Володимира на Русь, а звідти до Греції, щоб ознайомитися там з новою вірою. Хоч грецький єпископ, на ім'я Павло, уділив йому знак хреста (ніби єпископське благословення), проте він сам не охристився, тобто не прийняв нової віри. На просьбу Олафа, той єпископ Павло супроводив його з Греції назад на Русь. «Після деяких труднощів їм пощастило обом намовити короля, королеву й цілий нарід прийняти віру. Але ледве цей успіх був осягнутий, Олаф покинув цю землю знов».¹²

В передачі Е. Гордон. Коли Геїра, жінка Олафа, раптово заслабла й умерла, то її смерть так його засмутила, що він не мав вже більше охоти довше залишатися в землі вендів. Він повернувся назад на Русь, де пробув цілу зиму. Там він мав дивний сон і чув голос, що до нього промовляв. Він казав йому, що від нього самого залежить бути доброю людиною. Але для цього бракує йому ще багато, а головно знання про Творця й віри в правдивого Бога. Тому він повинен поїхати до Греції, щоб там навчитися, в кого має вірити. Повернувшись із Греції назад на Русь, Олаф навернув на нову Христову віру короля та королеву.¹³

Згідно з рукописом саги Одда Сноррасона з першої чверті XIV ст., Олаф повернувся з Греції на Русь з єпископом Павлом, який і охристив там короля Володимира й його жінку Аллогію. Подібне оповідання подибується також у так званій великій або молодшій сазі про Олафа, а саме у Збірках «Fornmannasagas» та «Flateyjarbok», але не в сазі Одда з другої половини XII, чи навіть Сноррі. Як гадає Е. Гордон, те оповідання про єпископа Павла є пізнішою інтерполяцією.¹⁴

Як із стислонаведеного змісту саг про Олафа Тріггвісона Сноррі Стурлясона й Одда Сноррасона виходить, подані з них дати до хронології життя Олафа очевидно вигадані, довільні й тому непевні. Всі ті роки Олафа, які наводить сага, — від його народження аж до перебування в Естонії, або при дворі Володимира, чи вендського князя Борислава і т. д., — ми поважно брати не можемо. Конкретні або історичні роки до життя Олафа ми мусимо шукати поза сагами де інде.

Як в історичній науці відомо, вихідною точкою для їх установаження має служити битва під Свольдом, яка згідно з переказом Адама Бременського, відбулася в 1,000 р. приблизно в місяці вересні.¹⁵ Отже в цім році

¹² Цит. праця, т. 1, стор. 269.

¹³ Цит. праця, стор. 42, 45, 79.

¹⁴ Там таки, стор. 29.

¹⁵ Див. К. Мауер, цит. праця, т. 2/1856/, додаток II, розд. 2: Die Lebensgeschichte König Olaf Tryggvasons, S. 516-529; G. Storm, "Om aastallet for Trandhjems grundlaeggelse," Festskrift udgivet i anledning af Trondhjems 900 aars Jubilaem 1897, Дронгтайм 1897, с. 1-20. У цій невеликій статті автор зупиняється над датами правління Олафа Тріггвісона 995-1000 рр., покликаючись при тому на працю Б. Ольсена, Kronologiske bemaerkningen om Olaf Tryggvason Regjeringshistorie, Aarboger for nord. Oldk. og Historie, Копенгаген 1878. — Дехто називає битву під Свольдом, однак Адам Бременський твердить, що вона відбулася 15 вересня 1000 р., під Зундом коло Гельзінгбурга. Див. Spammers Illustrierte Weltgeschichte. Bd. 3. Geschichte

й місяці Олаф Триггвісон загинув, а властиво втопився ранений у морі, щоб не дістатися живим у руки ворога. Всі скандинавські джерела однозгідні з тим, що він, як король правив у Норвегії 5 років, з чого виходить, що він став королем у 995 році, приблизно в місяці лютому. Знов не легка справа з датою його народження. На основі обчислень старшої саги Одда Сноррасона, Олаф прибув до Норвегії на 32-ім, а згідно з обчисленням молодшої — на 22-ім році свого життя. З цього виходило б, що він народився в 963 або 973 році. Та не дивлячись на це, міродайною датою для його народження є англійське джерело, а власне англосаксонська хроніка, в якій сказано, що він у 993 році прийняв у Вінчестрі християнство, маючи тоді 25 років. А коли так, то Олаф народився в 968 році, з чим однозгідною є також стара норвезька історія, так зв. «Аггір», написана біля 1190 р. й відома в рукопису з 1200-1225 рр. Згідно з обчисленням «Геймскрінглі» Сноррі Стурлясона і «Флатейярбока», він народився у 969 році.¹⁶ Підгасовуючи до 968 року довільні й непевні дати з наведених у горі саг Сноррі Стурлясона й Одда Сноррасона, матимемо таку хронологію до життя Олафа: народився в 968 році, з мамою був у діда в 969, у Швеції до 971, в Естонії невільником до 977, при дворі Володимира до 986, у Вендах на помор'ї до 989, в морських нападах-походах до 993, в Англії до 995 року. В 993 році він прийняв у Вінчестері християнство, і то ніби з рук єпископа Іоана, як переказує про це Адам Бременський. З тим же єпископом і з деякими священиками Олаф від'їхав десь на початку 995 р. до Норвегії й був у ній королем аж до своєї смерті у вересні 1000 р. Своє правління він присвятив виключно введенню християнства в Норвегії та Ісландії. Між іншим, йому приписують також заснування Нідари-Дронгайму, а в ньому церкви св. Климента, будову якої закінчив щойно король Олаф Святий. У зв'язку з цим виринає питання, звідки запозичили в Норвегії культ св. Климента, — з Англії, чи, може, таки з Києва, де знаходилися вже його мощі, а власне голова?

Оскільки життя Олафа Триггвісона від 993, чи від 991 до 1000 року узгоджується більш-менш з історичною дійсністю, остільки від 968 до 993 (чи 991) року воно її заперечує своєю перебільшеною казковістю та легендарністю. Видно, що автор саги про Олафа та її пізніші інтерполятори не здавали собі вже добре справи з дійсного його життя.

Візьмімо для прикладу дивацьке оповідання саги про участь Олафа, нібито з своїм тестем, вендським королем Бориславом, у війні німецького цісаря Оттона II (+ 7. XII. 983) з данським королем Гаральдом Синьозубим (+ 985). Як у німецькій історіографії доведено, війна Оттона II з Гаральдом Синьозубим відбулася в 974 р., приблизно в вересні-жовтні.¹⁷

des Mittelalters, наново опрацював і видав О. Kämmler, Leipzig 1914, 5 Aufl. S. 593. Пор. W. Isenburg, Stammtafeln zur Geschichte der europäischen Staaten. Berlin 1936, B. 2, Tabelle 75 та E. Гордон, цит. праця стор. 101-102.

¹⁶ E. Гордон, цит. праця, стор. 86-87.

¹⁷ Див. К. Мауер, цит. праця, т. 2, додаток I та K. Uhlirz, Untersuchungen zur Geschichte Kaiser Otto II., Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung, Innsbruck 1901, Erg.-Bd. 6. Розд. 1-й статті автора під заголовком: Der

Маючи приблизну дату народження Олафа, в 974 р. було б йому лише шість років. Як шестилітній він не міг приймати ніякої участі в тій війні, ні не міг бути зятем вендського короля-князя Борислава на Помор'ї. Коли вірити сазі, що в данім разі сама собі заперече, то в землю останнього він прибув щойно в 987 р., чого, очевидно, ніхто ніколи доказати не зможе. Над критикою інших казкових оповідань про Олафа ми далі тут не зупиняємося. Деякі з них піддав уже під сумнів Е. Гордон. Він гадає, що Олаф народився не під час утечі його мами Астріди, десь на островах Оркаденах, а в самій Норвегії, може ще й за життя його батька Тріггві, біля 965 р. Переслідування Астріди Гуннгільдою та її синами він вважає замало обгрутованим. Як він каже:

«Адам Бременський пише в своїй Гамбурзькій історії церкви,¹⁸ що Олаф, син Трукка, вигнаний з Норвегії, подався до Англії і прийняв там християнство, яке він уперше приніс із собою назад у батьківщину! Це місце робить враження, неначе Олаф був під час свого вигнання старшим і вже не дитиною».

Після убивства свого батька Тріггві, Олаф провів свої перші роки життя з матір'ю Астрідою в її батька та одного з братів, з яким він опісля втік до Данії, де й знайшов опіку при дворі короля Гаральда Синьозубого та Свена Вилобородого. Як гадає Е. Гордон, він зі своїм дядьком як вікінгом, — рід Еріка Бйодискалі належав до вікінгів, — перебував деякий час в Юмні-Йомсбургіві і то, власне, аж до свого виїзду до Англії.¹⁹ Та як би там не було, а погляд Е. Гордона про народження

Kriegszug Kaiser Otto II. gegen den Dänenkönig Harald Blauzahn. *Encyclopaedia Britannica* (Шікаго-Лондон-Торонто 1947, т. 16, стор. 759) подає, до речі зовсім помилково, що Олаф і його тесть Борислав воювали з Гаральдом Синьозубим по стороні Оттона III, — у німецькій історіографії про війну Оттона III з Гаральдом нічого не відомо. Е. Гордон (цит. праця, стор. 29) вважає оповідання саги про участь Олафа у війні 974 р. пізнішою інтерполяцією і вигадкою.

¹⁸ Gesta Hammaburgensis Ecclesiae Pont., *Scriptores regum Germanicarum in usum scholarium ex MGH*, 1917. В німецьким перекладі, *Hamburgische Kirchengeschichte, Die Geschichtsschreiber der deutschen Vorzeit (XI Jahrh.)*, Leipzig (1893), B. 44. (2 Aufl.).

¹⁹ Цит. праця, стор. 89 наст. О. Kämmel пише (цит. пр., стор. 595-596), що Йомсбург був ніби у володінні Олафа Тріггвісона. Коли данський король Гаральд Синьозубий був 982 р. прогнаний з трону, то «знайшов захист у Йомсбурзі, оскільки там панував тоді вигнаний син норвезького короля Олаф Тріггвісон». Пізніше він, як пише Е. Гордон (ст. 94 і далі) перебував у спільці з сином Гаральда Свеном, отже маємо доказ, що він був тоді в Данії. Згідно з англо-саксонською хронікою під 991 р. Олаф робив напад із данським військом на Англію і спричинив там багато шкоди. Щоб відвернути небезпеку, англійський король Етельред був змушений дати напасникам 10 000 фунтів викупу. У зв'язку з цим король Етельред уклав з напасниками угоду, яка зберіглася дотепер. Е. Гордон цитує її на підставі праці F. Liebermann, *Die Gesetze der Angelsachsen*. Halle 1903, Bd. I, а вістку з англо-саксонської хроніки на основі збірки M. Ashdown, *English and Norse Documents Relating to the Reign of Ethelred the Unready*. Cambridge, 1930.

Згідно з англо-саксонською хронікою під 993 р., Олаф Тріггвісон брав також участь у битві з англійцями під Мальдоном. Та ж сама хроніка під 994 р. пере-

Олафа в Норвегії і його перебування в Данії заперечує вже цілком легендарне оповідання саги про його перебування на Русі при дворі Володимира Великого.

Згідно з сагою Одда Сноррасона, про це перебування Олафа в Гардаріку-Русі провіщувала з його народженням, нібито, навіть сама стара матір Володимира в Новгороді на святі в липні, наче б Перуна. Що це оповідання саги чиста байка, ясно як на долоні. Під час того свята й віщування у 967 р., мати малолітнього тоді Володимира, Малуша, не була ще такою старою жінкою, що вже не могла навіть ходити, — тоді вона могла мати яких 25 чи 30 років, коли була б із Святославом одного віку, або на п'ять років старшою ніж він. До того ж, тоді ще жила й бабка Володимира, велика княгиня Ольга, жив ще також його батько Святослав, — властиві упорядники великих свят і двірських урочистостей.

Такою ж байкою є також оповідання саги не лише про розлуку Олафа з матір'ю десь на морі й його перебування в Естонії, де знаходилася зрештою й його мати, але і про його прибуття звідтіля в Новгород. Бо коли він прибув туди в 977 р., то Володимира там напевно вже не було, — він утік ще перед тим з Новгороду від Ярополка й перебував деякий час «за морем». Отже лише в 979 р., коли Володимир повернувся із «за моря» назад до Новгороду здобув Полоцьк і одружився з Рогнідою, зміг Олаф там опинитися і зазнати опісля ласки й опіки від князя та княгині. Тільки ж ця княгиня звалася Рогнідою, а не Алогією, як це виходило б із саги. Та, як уже була мова, не знаючи імені справжньої жінки Володимира, сага змішала її з його бабкою Ольгою, — імена Ольга і Алога тожні.²⁰

Згідно з оповіданням саги, Олаф пробув при дворі Володимира дев'ять зим чи літ і покинув його в 987 чи навіть 988 році, маючи приблизно 18 років. І чи ж можна йняти віри тому, щоб він перед цим, у таких молодім віці, був у Володимира воеводою над військом, у той час, як Володимир мав такого досвідченого і випробуваного воеводу, як свого стрийка Добриню? Очевидно, що те оповідання саги про Олафа, як воеводу у Володимира, є такою ж байкою і абсурдом, як і оповідання про невідомого вендського короля чи князя Борислава на Помор'ї до 989 чи 991 р. та його другу подорож звідтіля на двір Володимира, а навіть що Візантії.

Торкаючись перебування Олафа при дворі короля чи князя Борислава,

---

казує, що 8 вересня перед Лондоном — по Темзі — появились 94 кораблі під проводом Олафа і Свена. Міщани оборонялися від напасників і відбили їх від міста. Після того обидва вікінги відійшли від Лондону і грабували далі побережжя Англії. І на цей раз англійський король змушений був дати напасникам 16 тисяч фунтів викупу. Опісля відбулася зустріч Олафа з королем Етельредом у Андовері. Олафа припровадили до короля, за закладників — двох англійських єпископів. Можливо, що саме ці єпископи й охристили Олафа. У всякому разі під час зустрічі з Етельредом він вже був охрищений і пообіцяв йому більше не нападати на Англію. Подробиці про напади Олафа на Англію подав E. Freeman, *The History of the Norman Conquest of England*, Oxford 1877, vol. 1, Third ed., p. 268 sq., p. 641-642.

²⁰ Про тотожність імені Алогії з Ольгою висловлюється поряд С. Гросса, також Е. Гордон (*цит. праця*, стор. 70, прим. 19) та інші.

то воно справді сумнівне, бо про Борислава, як історичну особу, мало відомо. Як пише З. Войціховський:

W Buryslawie nauka od dawna dopatrywała się stopienia w jedno postaci Mieszka I z Bolesławem. Istotnie w sagach imię Bolesława występuje jako Burysław». «L. Koczy wystąpił jednak z koncepcją, że w Buryslawie kryje się pan na Wołyniu i Uznamie, protoplasta dynastii zachodnio-pomorskiej.

З цією концепцією З. Войціховський не погоджується і вважає Борислава, згідно з наведеною концепцією, за тотожного з Мешком I (+ 25. V. 992). Такого погляду дотримуються також Й. Відаєвич і А. Гофмайстер.²¹ Так стоїть покищо справа з існуванням в історії Борислава на Помор'ї, а властиво в Волино-Йомсбургу та Узнамі-Ругії. Не маючи зараз змоги це питання проаналізувати, ми лишаємо його в теперішньому стані. Своєю невиразністю воно промовляє дуже не в користь оповідання саги про перебування Олафа в Вендах. Бо власне в кого, в польського короля Мешка, коли під ним розуміти Борислава, чи таки, може, в самого Борислава, як вендського поморського князя і родоначальника західньопоморської династії?

Якщо останнього не вважати, згідно з доводами З. Войціховського, Й. Відаєвича й А. Гофмайстра, за історичного князя, тоді Геїра, з якою одружився ніби Олаф,²² була б такою дочкою короля Мешка, як її сестра Гуннгільда та Астріда, що стає трохи дивним. Бо на основі джерел нам відомі досі такі діти Мешка: чотири сини — Болеслав (від Добравки, дочки чеського князя Болеслава I), Мешко, Святополк і ще якийсь один невідомий, на ім'я, нібито, також Болеслав (від Оди, дочки маркграфа Нордмарки Дітріха);²³ з дочок Мешка відома покищо лише одна т. зв. Зігріда, що була спочатку заможним шведським королем Еріком, а потім за данським королем Свендом. Польські історики зуть Зігріду Святославою, бо її дочка від Свенда мала також таке ім'я, а про Геїру, Гуннгільду й Астріду невідомо, які вони мали слов'янські імена. Видно, що всі вони не були дочками Мешка. З. Войціховський, як прихильник концепції утотожнювання Борислава з Мешком, не вважає Астріду Мешковою дочкою.²⁴

Не лиш у питанні перебування Олафа Триггвісона на Помор'ї, але й у питанні його другої подорожі звідти до двору Володимира Великого й Візантії ми натрапляємо на неабиякі труднощі, які дуже важко погодити

²¹ З. Войціховський, *цит. праця*, стор. 84-85, 164-165, прим. 222.

²² Е. Гордон пише: «Історія цього одруження носить на собі печатку неправдоподібності... Також одруження Олафа з Гідою видається нестійким» (стор. 74, 75). Згідно з сагою Сноррі Стурлясона, Гуда це сестра шотландського конунга Олафа Кваарана, про яку англійські джерела нічого не знають. Е. Гордон вважає єдине подружжя Олафа правдоподібним, а саме з Тирою чи Торою (стор. 100), донькою Гаральда Синьозубого. Про нього переказує також Адам Бременський.

²³ Більшість учених вважають другу жінку Мешка, Оду, дочкою маркграфа Нордмарки Дітріха.

²⁴ *Цит. праця*, стор. 85, 179.

з оповіданням саги. Зрештою, про цю подорож Олафа оповідає не сага Сноррі Стурлясона, а т. зв. молодша сага Одда Сноррасона. Та уявимо собі, що Олаф, ніби, виїхав з Помор'я — Йомсбургу чи Ругії до Володимира в Київ і до Візантії в 990 р. На таку далеку подорож, — хоч би морем, Ладогою і Дніпром, — він мусів би зужити понад один рік, — уже саме його перебування при дворі Володимира, а зокрема в Царгороді, — вимагало б значної затрати часу. Він міг би повернутися звідти назад у Помор'я — через Київ і Новгород хіба десь у 991 р. Як оповідає сага, Олаф їздив у Візантію-Царгород для ознайомлення з новою християнською вірою, якої він там, однак, не прийняв. Проте він, нібито, умовив з візантійсько-грецьким єпископом Павлом, який супроводив його з Царгороду в Новгород, великого князя Володимира прийняти цю нову віру, разом з його жінкою і цілим народом. Та все це оповідання саги, а власне її пізнішого інтерполятора це дуже наївна байка. Бо ж як ми знаємо на основі київського старого літопису, Володимир прийняв християнство 988 р., отже ще в часі казкового перебування Олафа при дворі сумнівного князя Борислава на Помор'ї — Київ, а не Новгород був його столицею.

Очевидно, на основі якоїсь хроніки, було інтерполяторові саги відомо про прийняття Володимиром і його державою християнства з Візантії. З другого боку, на основі ним інтерпольованої саги, знаючи з одного боку про Олафа як того, що ревно навертав Норвегію та Ісландію на християнство, а з другого про його перебування при дворі Володимира, він з того зробив висновок, що нашого князя навернув на християнство Олаф, при допомозі царгородського єпископа Павла, а не Петра, бо Володимир прийняв віру не з Риму, а з Візантії. Для цього інтерполятор і вигадав для Олафа таку далеку подорож туди, про яку старші саги нічого не оповідають. Якщо пристосувати цю подорож до його хронології, то виходило б, що подорож Олафа припадала б на 990 чи 991 р., отже на час його перебування в Данії та нападів на Англію. Усе це, очевидно, байка — цікава хіба для певної характеристики її автора, цебто інтерполятора саги. Видно, що він був монахом і знав про прийняття християнства Володимиром із Візантії, а Олафом із Риму (чи то з Англії). Називаючи єпископа, який прибув з Олафом, і то не до Києва, як мало б бути, а до Новгороду з Візантії для охрищення Володимира, його жінки Алогії та народу, він виявляє свої знання про місію апостола Павла в Візантії, а властиво серед греків, а водночас про місію апостола Петра в Римі, — серед латинників.

Ось так мається справа з перебуванням Олафа в Гардаріку-Русі, а власне при дворі Володимира взагалі. На основі наших дослідів і міркувань воно видається насправді казковим і мало вірогідним. Єдине, що рятує його від цілковитого відкинення, це те, що перебування Олафа в Русі та його від'їзд звідтіля у морські-піратські напади засвідчується, як каже К. Мауер, «піснями тогочасних або лише трохи молодших поетів» — передовсім Гальфреда, сучасника Олафа.

Усі інші вістки про те, в який спосіб він прибув туди, як ввійшов у стосунки з королем Вальдемиром і т. д. не мають такого роду засвідчення. Само по собі оповідання саг про добре прийняття Олафа в Русі не має однак нічого

неправдоподібного. Як там, так і в Царгороді були насмні дружини варягів. Але неправдоподібним є, каже далі К. Мауер, що він виріс в Русі.²⁵

Так або інакше, а доказати це нині цілком неможливо. Можливо, що Олаф виріс при дворі Володимира, а може й ні. Оповідання саги про те є вигадкою і тому для нас не має значення. Як пише Е. Гордон:

Мені здається взагалі дуже сумнівним, чи Олаф був колибудь при руському дворі... Я вважаю цілу цю історію з перебуванням Олафа в Русі за змішання з історією перебування Магнуса Доброго, який до свого одинадцятого року життя, десь до 1037 р., був там вихований, а опісля по смерті Кнута привезений назад до Норвегії і коронований». Деякі риси саги про Олафа подибуються також в історії Магнуса. «Доба Магнуса Доброго лежала значно ближче до доби Одда Сноррасона, ніж доба Олафа. Йому були знані відомості про перебування в дитячому віці в Русі одного норвезького короля, і він, чи ті, що перекладали його дані, переніс їх на героя Олафа.²⁶

Ця важлива негачія оповідання саги про перебування Олафа в Русі відноситься також до оповідання саги про навернення ним Володимира на християнство.

Деякі історики, а радше псевдоісторики, на жаль, оповідання саги про навернення Володимира Олафом на християнство розуміють буквально, як якесь для них справді міродайне джерело. Ця їх хиба походить від того, що вони до відомої правдивої хронології життя Олафа домішали, а краще кажучи підтасували вигадані, довільні й непевні дати оповідання саги, чого ми робити не можемо. Як ми вже знаємо, правдива хронологія життя Олафа дуже мало колідує з датами оповідання саги.

Перший, хто на основі оповідання саги виступив з т. зв. гіпотезою про навернення Олафом Володимира на християнство, був М. Коробка.²⁷ Ще більше. Він гадає, що Володимир прийняв і ввів християнство на Русі-Україні навіть у латинським обряді. Що ця гіпотеза М. Коробки є повним абсурдом, ми не потребуємо тут доводити. Для нас же ясно, що Володимир прийняв і ввів християнство у східнім обряді, а власне з Візантії, про що свідчать поряд київського старого літопису також джерела грецькі, сирійські, германські й т. д. До того ж Володимир прийняв християнство в першій мірі тому, щоб разом із ним дістати руку візантійської цесарівни, а з нею також, що найголовніше, візантійські інсигнії та регалії. Усе це було в Візантії, а не в Римі, а тим паче у Скандинавії. На основі гіпотези М. Коробки заговорив натяком про навернення Володимира на християнство Олафом і норманіст М. Таубе²⁸ та особливо Н. Баумгартен у своїх двох працях на цю тему.²⁹ У них він доводить, що

²⁵ *Цит. праця*, стор. т. 1, стор. 273, 275.

²⁶ *Цит. праця*, стор. 71, 72-73, 103.

²⁷ «К вопросу об источнике русского христианства», *Известия Отд. Русс. Языка и словесности Имп. Академии Наук*, Спб. 1906, т. 11, кн. 2.

²⁸ *Рим и Русь в домонгольский период (X-XII вв.)*, «Ех Oriente», вид. Л. Берга, Майнц 1927.

²⁹ «Olaf Tryggwison roi de Norvège et ses relations avec Saint Vladimir de Russie» і «Saint Vladimir et la conversion de Russie». *Orientalia Christiana*, Roma 1931, v. 24

Володимира навернув на християнство таки Олаф Трігтвісон з одним англійським священиком, що звичайно є абсурдом. Дійти до такого дивацького висновку можна лише нехтуючи методами наукової праці. На наукові недомагання його цитованих праць вказав уже В. Заїкин.

У питанні хронології Олафа він іде за датами саги про Олафа Сноррі Стурлясона, припасованих, очевидно, до правдивої його хронології. Наприклад у 974 р. Олаф бере вже участь у війні Оттона II проти Гаральда Синьозубого, у 977 р. він помагає Володимирові проти Ярополка, у 987 р. він навіртає його на християнство в латинському обряді і т. д., що, на нашу думку, є звичайною байкою. Нас дивує лише те, що редакція такого поважного папського журналу в Римі як *Orientalia Christiana* випускаючи в світ наведені праці Н. Баумгартена, не звернула йому перед тим уваги на таке його нецтво з хронологією Олафа Трігтвісона, але й на інші недоречності й недокладності, що їх він поробив у питанні переходу Володимира Великого на християнство.

(Нр. 73) і 1932, в. 27 (Нр. 79). Остання праця — поширене видання тієї, що появилася українською мовою під заголовком: «Св. Володимир і хрищення Руси», *Богословія*, Львів 1930, т. 8, кн. 3-4; 1931, т. 9, кн. 1-2. Рецензії на ці праці: В. Заїкин в *Записки Чина Св. Василія Великого*, Львів 1935, т. 6, вип. 1-2, стор. 397-400. З приводу другої праці Баумгартена В. Заїкин пише: «З джерел використовує Б. головним чином ісландські саги і староруські літописи; великий пієтет має також до „Історії“ Татищева; інші джерела знає далеко гірше або їх не знає... західні хроніки використовує дуже поверховно; зрештою і деякі літописні відомості пропускає без уваги... „Історією“ Татищева користується безпосередньо, але... з других рук... навіть не знає добре й улюблених своїх джерел-саг; зокрема, не використовує „корисно“ для одної з його гіпотез (про старшинство Володимира над Ярославом) саги про Бйорна. — Вельми широка література початкової історії Руси та початків християнства в ній лишилася Б-ві незнана... Та найгірше є з працею М. Коробки... В цій праці Коробка розвиває гіпотезу про навернення Володимира на християнство норманами-латинниками та про хрищення Володимира й Руси в латинським обряді, щєбто ту саму гіпотезу, яка становить також основну ідею праці Б-на про св. Володимира і його хрищення. Б. згадує цю працю Коробки в списі літератури, але ніде не покликається на неї в самій праці й не зазначає ні одним словом, що головне його твердження тотожне з ідеєю праці Коробки... Недостатнє знання джерел і літератури відбилося, очевидно, дуже негативно на праці Б-на... Недостатнє знання джерел і літератури йде у Б. в парі з довільною інтерпретацією руських літописів і саг та з низкою ні на чім не обгрунтованих гіпотез... На його думку, Володимира навернули на християнство Олаф Трігтвісон і англійський священик, якого Олаф мав привезти до Києва 987 р... Щодо Трігтвісона, остаточно можна б припустити якусь участь його у наверненні Володимира, але участь якогось англійського священика в хрищенні Володимира видається вже зовсім неправдоподібною. Зрештою, як виказує аналіза саг Гросса, навіть на підставі саг не можна твердити, що Володимир був навернений і охрищений при якійсь участі Трігтвісона, бо, як вказує більшість вірогідних саг, Трігтвісона в тім часі не могло бути на Русі... В цілій праці Б-на про Володимира й його хрищення, взагалі, багато недоказаних, помилкових і сумнівних тверджень. Торкаючись праці Н. Баумгартена про Олафа, В. Заїкин пише: «На жаль, його інтерпретація джерел каже бажати дуже багато. Він не вміє розрізнити більше й менше вірогідних саг і взагалі занадто довіряє деяким сагам. Відомості саг, які суперечать його гіпотезам... Б. або зовсім обминає мовчанкою або легковажить. Так само й відповідну літературу... Основне твердження цієї праці Б-на про участь Олафа в наверненні й хрищенні Володимира, як ми вже згадували, видається щонайменше дуже сумнівним».